

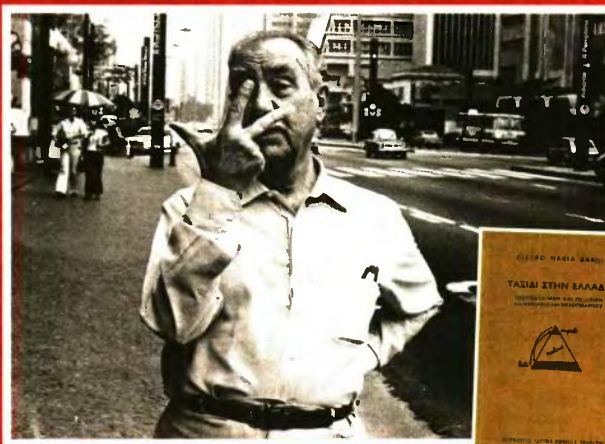
► Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

ΑΥΤΗ Η ΤΟΣΟ φροντισμένη έκδοση του ΜΙΕΤ παρουσιάζει για πρώτη φορά στην Ελλάδα το «Χρονικό ενός ταξιδιού» που ο πολύς Πιέτρο Μαρία Μπάρντι δημοσίευσε το 1933 στο ιταλικό περιοδικό Quadrante, το οποίο διπύθυ- μεταφρασμένο τώρα και σχολιασμένο από τον Α. Γιακουμακάτο, καθηγητή ιστορίας αρχιτεκτονικής στην ΑΣΚΤ. Στην εκτεταμένη και πλουσι- οπάροχα σχολιασμένη εισα- γωγή του στο «Χρονικό» του Μπάρντι, ο Α. Γιακουμακάτος μας προειδοίζει ότι έχουμε να κάνουμε με μια «αναπάντεχα λεπτομερή, εξαιρετικά διεισ- δυτική και σχεδόν συγκινητική ελλαδογραφία της εποχής». Σειρά μας λοιπόν είναι να κρίνουμε αν ισχύουν αυτοί οι χαρακτηρισμοί, καθώς πιστεύο- υμε ότι το θέμα ξεπερνά τις διαστάσεις ενός αθώου ιστο- ρικού τεκμηρίου.

Την αφορμή του ταξιδιού στην Ελλάδα, στο οποίο μετέ- χει τελικά ο Μπάρντι με τρεις νέους Ιταλούς αρχιτέκτονες (Τεράνι, Μπιοτόνι και Πολίνι), προσφέρει η οργάνωση το 1933 του θρηλικού πλέον διε- θνούς συνεδρίου Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής, με την επωυ- μία 4ο συνέδριο CIAM και με θέμα τη λειτουργική πόλη, που κατέληξε στην Αθήνα. Η ορ- γάνωσή του ήταν περιπετειώ- δης, καθώς προοριζόταν αρ- χικά να γίνει στη Μόσχα, αλλά συνάντησε εμπόδια (από τους Σοβιετικούς, που δεν έβλεπαν πια με καλό μάτι τους μοντέρ- νους) και η λύση της Ελλάδας έ- ρωσε τα προσχήματα. Αυτή η εκ των ενόντων λύση διέ- θετε πρωτοτυπία: οι σύνεδροι μπάρκαρον σε πλοίο που ταξί- δεψε από τη Μασσαλία προς τον Πειραιά, ενώ στη διάρκεια του ταξιδιού μετείχαν σε πα- ρουσιάσεις εθνικών ομάδων και συζητήσεις. Οι δουλειές του συνεδρίου συνεχίστηκαν με παρουσιάσεις, ομιλίες και θέσεις στην Αθήνα, όπου κατέληξε η κρουαζιέρα.

Το «Χρονικό» καταγράφει γλαφυρά τις εντυπώσεις του Μπάρντι από τη διοργάνωση του συνεδρίου και τις συμπλη- ρωματικές του εκδηλώσεις. Αυτό το διεθνούς εμβέλειας γεγονός έχει τροποδοτήσει διεξοδικές αναλύσεις, παλιές και σύγχρονες, ειδικότερα στην Ελλάδα όπου θεωρείται «δική μας υπόθεση», οπότε η μαρτυρία του Μπάρντι, την οποία ο Α. Γιακουμακάτος αξι- ολογεί ως «ότι καλύτερο έχει γραφτεί» πάνω στο θέμα, έρ-

Πολιτικά συμφραζόμενα ενός ταξιδιού

P.M. BARDÌ

«Ταξίδι στην Ελλάδα. Αρχιτεκτονική και πολιτική στη Μεσόγειο του Μεσοπολέμου»

Εισαγωγή-μετάφραση- επιμέλεια: Ανδρέας Γιακουμακάτος

ΜΙΕΤ, 2016, σελ. 184

χεται να συμπληρώσει μια ήδη πλούσια βιβλιογραφία.

Σπεύδουμε να διευκρινί- σουμε πως η αξία αυτού του «Χρονικού» βρίσκεται στην κα- ταγραφή περιφερειακών γε- γονότων που τρέχουν παράλ- ληλα με το συνέδριο, όπως του απαραίτητου προσκλήματος των συνέδρων στην Ακρόπολη και το Σούνιο, της συνάντησης με διεθνείς προσωπικότητες και ιδίως με τον μεγάλο σταρ της εποχής, τον πνευματώδη Κορμπιζιέ, που φρόντιζε να βρίσκεται στο επίκεντρο κάθε συζήτησης και δράσης, και της περιήγησης στην Πελοπόννη- σο όπου μετείχε ο Μπάρντι με την παρέα του.

Ειδικά στις περιηγητικές του εντυπώσεις, πέρα από τα ευφολογήματα που αραδιά- ζει ο Μπάρντι επιδεικνύοντας συχνά αβυσσαλέα άγνοια για όσα περιγράφει, αφήνεται ελεύθερος να εκφράσει τις κωμικά λυρικές του εξάρσεις για μια ενοποιητική έκφραση αρχιτεκτονικής βασισμένη στη Μεσόγειο (που όμως ακόμα και σήμερα έχει απήχηση) και για έναν ρασιοναλισμό (ως γνήσια έκφραση του μοντέρ- νου πνεύματος) που κατατρο- πώνει τους εκπροσώπους κά- θε στείρου ακαδημαϊσμού. Το «Χρονικό» απευθυνόταν στο αναγνωστικό κοινό του περι- οδικού Quadrante, μαχητικά εξασκημένο να βλέπει τον τε- λικό θρίαμβο της μοντέρνας αρχιτεκτονικής.

Καθώς ο Α. Γιακουμακάτος, στον υπότιτλο του βιβλίου, βάζει ισότιμα την αρχιτεκτονική με την πολιτική, μας δίνει την ευκαιρία να αναφερθούμε στα πολιτικά συμφραζόμενα του «ταξιδιού» του Μπάρντι. Επιδεικτικά προκλητικός, ο Μπάρντι είναι ο τυπικός δια- νοούμενος φασίστας, άριστος σε διπλωματικούς ελιγμούς και πλήρως ενταγμένος στα πολιτικά δρώμενα της χώρας του, προπαγανδιστής ενός καθεστώτος που τότε (ακόμα) προκαλούσε ενδιαφέρον σε όσους δεν φιλοκοσκίναν τα πράγματα. Το φαινόμενο δεν ήταν σπάνιο, τότε ή αργότε- ρα, και ο φίλος μας δεν ήταν ο μόνος που ακολουθούσε μια τέτοια γραμμή στην ανήσυχη περίοδο ανάμεσα στους δύο πολέμους. Ξέρουμε πια πως ακόμα και ο μεγάλος ήρωας Κορμπιζιέ βρέθηκε μπλεγμέ- νος σε τέτοια σκοτεινά μονο- πάτια και γι' αυτό δεν μας εκ- πλήσσει ιδιαίτερα ένα σκίτσο του, που παραθέτει ο Μπάρντι και χρησιμοποιεί μάλιστα ο Α. Γιακουμακάτος στο εξώφυλλο του βιβλίου. Σε αυτό, οι «άρι- στοι» βρίσκονται στην κορυ- φή, τα «μπεδικά» στον πάτο κι ανάμεσά τους οι «μέτριοι». Ο «λαμπρότατος αρχιτέκτων», δηλαδή ο Κορμπιζιέ, εξηγεί σε όσους τον ακούν ότι τον ενδι- αφέρουν τα δύο άκρα μόνο. Αλήθεια, τι πόζα!

Στην ουσία ο Μπάρντι του 1933 «λειτουργεί» ως το ιδα-

νικό παρέκταμα ενός καθε- στώτος που πουλάει πρωτο- πορία ως επίσημη ιδεολογία. Ενώ ο Χίτλερ κατακραύωνε τη μοντέρνα αρχιτεκτονική της εποχής ως «μποσκοβι- σμό», ο Μουσολίνι ευνοούσε, έστω για όσο καιρό κράτσει, την προάρτηση των νέων τα- λαντούχων αρχιτεκτόνων στο άρμα του. Όσο για τον Μπάρ- ντι, αυτός εκμεταλλώθηκε τον ούριο άνεμο και αρμένιζε άνετος. Αυτή η διασκεδαστική θεατρική σκηνή, ιδωμένη από τη δική μας (μετα)νεωτερική σκοπιά, μας διδάσκει πολύ περισσότερα για έναν αριθμό- στα που διατρέχει το '30 αμέ- ριμνα και ναρκισσιστικά, κάτι που ίσως θυμίζει λιγάκι ήρωες του Α. Μοράβια, παρά για τις τύχες της αρχιτεκτονικής τό- τε ή, ακόμα περισσότερο, για μια Ελλάδα πνιγμένη από την προσφυγιά κάτω από την έν- δοξη Ακρόπολη.